

Pielikums Nr. 10

Šobrīd rodas iespaids, ka visi, kuriem ir iespējas, dodas kādā ārvalstu ceļojumā. Tas gan varētu būt maldīgs, jo iespaids mūsdienu cilvēks gūst, arī skatoties bilžu galerijas sociālajos medijos. Ceļojuma fotoattēlus tur laudis noteikti ielikis, savukārt tādus, kurās viņi redzami uz divāna pie televizora, droši vien publicē reti. Domājot par ceļošanu pandēmijas laikā, tomēr rodas pāris jautājumu: – *Vai to vispār vajadzētu darīt? un Kurp doties un ar kādiem riskiem jārēķinās?* Šajās lappusēs, nepretendējot uz pareizām atbildēm, ceram dot jums vielu pārdomām vai apmierināt zīnkāri tiem, kuri celo, lasot aprakstus un skatoties televīzijas raidījumus.

Ne mazāk būtiska ir situācija vietējā tūrismā. Arī šīs jomas uzņēmējdarbība ir svarīga tautsaimniecības daļa, turklāt ierobežojumi to skārusi ļoti smagi – kāds gan tūrisms var sanākt, ja cilvēki nevar brīvi pārvietoties! Un, plašāk skatoties, tūrisma jomas uzņēmumi ir arī pasākumu rīkotāji...

Jādomā par epidemioloģiski drošiem piedāvājumiem ziemai

Türisma ziņu portāla *Baltic Travel News* direktors **Aivars MACKEVIČS** situācijai *tur roku uz pulsa*, dodoties regulāros ceļojumos gan pa Latviju, gan uz ārzemēm, komunicējot ar uzņēmējiem, lai varētu reklamēt viņu piedāvājumu. Ar gūtajiem iespaidiem un informāciju viņš dalās portālā. Tāpat tajā var meklēt aktuālo informāciju

jumiem, ja ir vēlme doties uz ārvalstīm, un par tiem ziņojot, pandēmijas laikā vēl ne reizi nav kļūdušies. Portāla priekšrocība ir kontakti ar ceļojumu aģentūram, kas no partneriem ārvalstīs par aktuālajām izmaiņām ierobežojumos uzzina pirmās, bieži vien – pat pirmās pašlaiznāšanas līdzekļiem.

Jautāts par tūrisma pakalpojumu sniedzēju šībrīža noskaņojumu, Aivars teic: – *Laukos tas ir labs, pilsētā ne. Protams, stingrāk ierobežojumu mēnesis vienādi ietekmēs visus, bet citā laikā atšķirības ir ievērojamas. Rīga nekad nav bijusi tik tukša kā šogad. Līdz ar to galvaspilsētas ielaiņām viesnīcām un augstākās klases restorāniem klājas ļoti grūti. – Ir mainījušies īpašnieki, daudziem ir milzīgi parādi, ne mazums jau bankrotējuši, lai gan par to nerunā – viņš stāsta. Ja valsts šos uzņēmējus neatbalstīs, tāds liktenis šoziem draud vēl daudziem, jo ne visi spēš piemēroties situācijai tirgū. Teiksim, malfite augstas klases restorānā nebūs tas, ko klienti pasūtīs uz mājām...*

Tomēr paša novērojumi liecina, ka gana daudzai jomas uzņēmējai šovasar nepelnīta pat ļoti labi, īpaši tie, kuri spēja novērtēt situāciju un piedāvāt šobrīd pieprasītas pakalpojumus. – Kvalitatīvās naktsmītnēs cenas bija divas, pat trīs reizes augstākas nekā laikā pirms pandēmijas, – lēš sarunbiedri. Brīžiem kļušu vietēju laukos, kur pavadīt nedēļas nogali, atrast bija neiespējami, nelīdzēja pat iedibinātie kontakti. – *Tas nozīmē, ka vismaz daļa uzņēmēju labi nopelnā!* – pricējas *Travel News* direktors.

Viņa novērojumi liecina, ka reģionos pat radušies jauni uzņēmumi. Piemēram, viena tendence ir Rīgas zināmajiem pavāriem atgriezties dzimtajā pusē un atvērt restorānus skatījumu statistikā. Ja agrāk rakstus par pārgājēju tēmu publicēja dažādādi, jo interese bija salīdzinoši maza, tad tagad tie ir starp visvairāk lasītajiem.

Sarunbiedrs gan piemin kādu interesantu Latvijas tūrisma raksturojošu iezīmi. Daudz mūsu uzņēmēji ir pieraduši strādāt no maija līdz oktobrim. Šajā periodā ļoti nopelna, ziemeļi samazina izmaksas līdz minimumam un atpūšas. A. Mackevičs uzskata, ka situācija ir mainījiesies, un tagad var nopelnīt arī tā sauktajā nesezonā, bet, viņaprāt, dažs šobrīd nav izlēmis, vai vēlas strādāt.

Ja esi gatavs pieņemt riskus, uz ārzemēm doties var

Runājot par ārzemju braucieniem, Aivars teic: – Skatoties no epidemioloģiskās drošības viedokļa, šobrīd daudz drošāk ir būt viņu ciur, tikai ne Latvijā. Viņš spriež, ka gadījumā, ja ceļojuma laikā saslimsti, vārī būs drošāks, ka tev būs vieta slimnīcā. Turklāt, ja cilvēks veseliesies tur, viņš nenoslogos mūsu veselības sistēmu. Protams, jābūt labai apdrošināšanai, kas sedz ārstniecības un citas izmaksas, kas šādā gadījumā var rasties. Uz ceļojumiem skatīties greizi, ja būtu lielā iespējamība, ka viņi, atgriežoties no ārvalstīm, varētu atvest mūsai vīrusus. Šobrīd gan drīzāk ir otrādi, rodas jautājums – vai mūs kaut kur gaida... – *Patlaban interesantākais, ka īpaši jērebīgi viņu attiecībā uz Latvijas*

sarakstā, – viņš komentē. Šur tur papildus sertifikātam paprasīs arī testu, bet valstis, kam tūrisma joma ir svarīga, ļoti vēlas, lai uz tām brauc. Arī Latvijas tūristi.

Daudziem liekas, ka ir liels inficēšanās risks, lidojot un nonākot saskarē ar citiem ļaudīm. Aivars stāsta, ka tiklīdz lidostā ienāc, cilvēks ir paaugstinātu ķermeņa temperatūru, viņu uzrunā apsardze. Mēs ierīces, kas veic pārbaudi, vienkārsi nepamānām.

— Piemēram, *airBaltic* ir jaunas lidmašīnas, gaisā tiek atbrīvoti, to filtrējo, apraksta sarunbiedrs. Un arī galamērķī, visticamāk, tiek domāts par epidemioloģisko drošību. Japāiebilst, ka sarunbiedrs pats tikko atgrie-

zās no Šarmelšeihās Ēģiptē. Viņš stāsta, ja
nemeklē kontaktus, teiksim, apmeklējot dis-
kotēkas vai citas vietas, kur pulcējas lielākas
jaunzāļu masas, tad ir pamats justies droši. Ir
noteikts, ka viesnīcas drīkst būt noslogotas
tikai par 60%. Gulot ārā pie baseina, distanci
no citiem ievērot nav grūti.

Vienu gan ekspertu iesaka – nebraukt uz ārēmēm *uz savu galvu*, bet izmantot Latvijas tūroperatoru pakalpojumus. Ja radīsies kāda neparedzēta situācija, viņi to risinās. Tāpat operatori pārzina aktuālos ierobežojumus. Nebūs patīkami, ja galamērķī nevarēsiet kāpt ārā no lidmašīnas, jo trūks kāda dokumenta, par ko neesat zinājis, un par savu naudu nāksies lidot mājās.

Biznesa augstskolas *Turība* asociētais profesors, Tūrisma pētniecības centra vadītājs **Ēriks LINGEBĒRZIŅŠ** norāda, ka vispirms jāapzinās, – tūrisma nozare ir daudzveidīga. Līdz ar to dažādos sektoros situācija atšķiras. Ērkināt viedējo statistisko rādītāju nebūs lietderīgi, jārunā par katru jomu atsevišķi.

Sobīdī ļoti labi veicas tiem, kuri strādā iz-
ejošajā tūrisma (ved ceļotājus uz ārzemēm).
Robežās ir avērtas, ceļot iespējams uz
valstīm, kas ir epidemioloģiski drošākas par
Latviju un tādām, kurās tūrisms ir prioritāra
nozare, – raksturo sarunbiedri. Piedāvājums
kļūst aizvien plašāks, un cilvēki to izmanto.
To apstiprina labasbiedrība *airBaltic*, kas nu-
le precīgi paziņoja, ka oktobris bijis ļoti labs
(pārvaidā 240,3 tūkstoši pasaziēru – 2,7 rei-
zes vairāk nekā šajā mēnesī pēri).

Pašmāju tūrisma situācija ir cita. *Pagājušā vasarā nozarē valdīja zināma eiforija. Tā kā nevārēja izbraukt no valsts, bet cilvēki alka izklaides un atpūtas, Latviju sāka apceļot arī tie, kuri iepriekš to nebija darījuši, – atceļas profesors. Nevār arī teikt, ka šogad sāgās tendence neturpinājās. Bija vietas, kur piecārkājis par tūristu skaita pieaugumu. Daudz tika runāts, ka naktsmītņos nav brīvu vietu, viss izpārdots. Ē. Lingeberžņis gan spriē, ka runa varētu būt par pāris vasaras mēnešiem un nedēļas nogalēm. – Ja no septiņām naktsmītņpārdotām divas, vidējais noslogojums varētu nebūt tāds, lai uzturētu biznesu, – viņš piedāvā.*

Būtišķi arī tas, ka mainījies tūrista *portrets*. Piemēram, uz Latviju praktiski nebrauca tūristi no Krievijas, kur vēsturiski bijis ļoti daudz. Viņi parasti mūs zemē palika nedēļu un pat vairāk. Tāpat pietrūkst viesu no Vācijas un Nīderlandes. Profesors bilst, ka mēs ļoti griebam, lai pie mums atgrieztos, tomēr pārsvarā cilvēki Latviju apmeklē pirmo un vienīgo reizi. Šī iemesla dēļ viņi ne tikai samaksa par naktsmītni un brokastīm, bet izbauda visu, ko var piedāvāt tūrisma joma. Ē. Linge-berģis gan piebilst, ka provincē ārzemnieku tūrisms varētu neizjust tik skaudri kā Rīgā. 2019. gada dati liecināja, ka pirms pandēmijas laikā 75% ārzemnieku palika galvaspilsētā, un tikai 25% devās uz reģioniem.

Vietējie celotāji pārsvarā interesējās par izklaidi un atpūtu nedēļas nogalēs, tāpēc diez vai spēš nodrošināt naktsmītnēm pietiekamu noslogojumu. Runā, ka ir laudis, kuri izvēlas attālināti strādāt, apmetoties kādā lauku viesu mājā uz ilgāku laiku. – *Jā, ir vietas, kur šadur klientu skaits pieaudzis. Bet vai tas pilnībā izdodot nozari? Domāju, ka nē, –* lēš sarunbiedrs.

Vai vietējie, kuri šobrīd aktīvāk apceļo Latviju, var kompensēt peļņu, ko uzņēmējs zaudē, jo neatbrauc ārzemnieks? Ē. Lingebērziņš norāda, ka viens ir materiālā kompensācija. Vietējo atstātais noteikti neatsver ārzemnieku trūkumu mūsu lielākajos tūrisma objektos, kas ir starptautiski labi zināmi un apmeklēti, piemēram, Rundāle, Sigulda, Jūrmala u.c.

Brīvu vietu naktsmītnēs netrūkst

Ieskaitoties rezervāciju portālā *Booking.com* ceturtdienas rītā, bija redzams, ka īpašību turētājiem ir jānodrošina pietiekami daudz vietu turpmākajai nedēļai, jo ceturtdienas un sestdienas nakti Limbažu novada iedzīvotājiem piedāvā 16 naktsmītņu saimniecība. Lētākais numuriņš iespējams īrēt par 35 eiro, dārgākais – par 170 eiro (tā ir vienas guļamistabas mājokļa). Visbiežāk ceļotājam par nakti prasīs 45–65 eiro. Nākamās nedēļas sākumā brīvas vietas jau ir 20 naktsmītņu. Uz nedēļas vidus atkal pdesmit. Te gan jāpiebilst, ka ne visiem uzņēmējiem izmanto *Booking* pakalpojumus, tāpēc rodas iespaidas, ka brīvu guļamvietu ir gana daudz. Saskaņā ar Centrālās statistikas

Tomēr no dažām vietām saņemta informācija, ka vietējā tūrisma pienesums bijis ļoti iepriecinošs.

Otrs, patīko jārūnā, ir emocionālā *kompensācija*. Profesors uzskata, ka, pateicoties šim laikam, mūsu tūrisma vārētu būt augstā pašapziņa un radies pārliecība par spēju piedāvāt un attīstīt jaunus, kvalitatīvus un cilvēkiem interesantus tūrisma produktus. Viņaprāt, nojērojumā liecina, ka šis laiks izmanto, lai īstenotu dažādas ieceres un projektus, piemēram, izveidotu maršrutus *Sīdru ceļš*, *Maizes ceļš*, sagatavotu Militārā mantojuma karti u.c. Sarunbiedrs uzsver: – *Veiksmīgi būs tie, kuri šo laiku izmanto, lai, ņemotot vietējo, vērtēto, ka piedāvājumu pielāgot ārvalstu tūristu vajadzībām. Viņaprāt, Latvija kopumā vajadzētu sākt nopietnāk uzlūkot tūrisma jomas pakalpojumus ka eksporta preci un drosmīgākos pasākumus ārvalstu tirgos. Eiropas Savienības (ES) tirgus ar aptuveni 740 miljoniem iedzīvotāju ir arī mūšējais. Esam ļoti tuvi un saistīti ar tādām lielajām valstīm ka Vācija, Polija, Ukraina. Savukārt jēdzienu vietējais tirgus, viņaprāt, vajadzētu attiecināt uz visām trim Baltijas valstīm. Ja Latvija ir slēgti vērkali, braucam iepirkties uz Lietuvu, ja gribam kādu izkaldī, – uz Igauniju! Šo valstu iedzīvotāju rīkojas tāpat.*

Vēl profesors iesaka domāt ne tikai par to, ko turīst vēlas šodien, bet arī to, kādas būs viņa nākotnes vēlmes. – Jārežinās, ka šobrīd mēs ES dīvojam demogrāfisku un līdz ar to arī cēlošanās paradumu pārmaiņu laikā, – viņš paskaidro. Līdz šim ļoti aktīva bijusi paaudze, kas ceļo grupās, apskata maksimāli lielā daudz dažādu objektu. Šobrīd piedomājam sekas ir arī tādas, ka ļaudis vairāk vēlas te darīt mazākos grupās. Jādāvē, viņi paaudzē, kas ienākšs šūbrā, piedāvājumš būšs interesants. Šobrīd aizvien plašāk un biežāk tiekš pieminēts terminš *sudraba ekonomika* – ar to tiek aprakstīta situācija, kurā kopumā šā

biedrība kļūst vecāka, bet pagarinās aktīvais dzīves periods. Šādiem senioriem gan, visticamāk, vairs nevajadzēs tādu pakalpojumu, kādu vēlējās saņemt tie, kuri bija viņu vecumā pirms 10–20 gadiem.

Jautāts, kā radīt veiksmīgu produktu un reģioniem gūt panākumus šajā jomā, Ē. Lingeberģis norāda, ka jādomā par tūrisma tirgus kategorijās, nevis jāuzskata tas par aktivitāti un izklaidi. – *Katram galamērķim ir savs dzīves cikls*, – viņš atgādina. Tas nozīmē, ka to laiku pa laikam *nerenovējo*, ir viēgl izkrist no aprites. Kā labu piemēru viņš min apūtas kompleksu un kapielu parku *Rakši* netālu no Česim. Pirms 20 gadiem tur biznes sākas ar viesu māju. Izaugsme ir acīmredzama. Šobrīd Latvijā ir vairāki labie piemēri stratēģiskām un mērķtiecīgam darbam, kas zināmo tūrisma objektu kartē ieraksta jaunus vārdus. – *Par Alūksni mēs saistībā ar tūrisma pirms gadiem 10 nedzirdējām*, – atgādina profesors. Vēl var pieminēt Līpāju, kas spējusi kļūt par ievērojamu galamērķi Kurzēm. Līgatne un apkārtnē konkurē ar iecienīto Siguldu, tāpat uzplaukušas Tērvete. Vēl jāpāragāda rezultāti ieguldījuma, kas veikts Daugavpils attīstībā. Sarunbiedrs nepiekrīt apgalvojumam, ka ir vietas, kas izsenis bijušas iecienītas un apmeklētas, jo ir bagātas ar ceļotājiem interesanti objekti, un citām nav vērts mēģināt ar tām sacensties.

Tomēr L. Lingeberziņš uzskata – lai atstītu tu pilsieciņu tūrisma pakalpojumu, nepieciešama veiksmīga pašvaldības un uzņēmēju sadarbība. – *Manuprāt, mums Latvijā labi vedas pārspēlēšana un iešana galējībās tie visā, – tieš saarunbiedrs. Viņa novērojumi liecina, ka mūsu pašvaldības tūrisma veicināšanā iesaistās pārāk aktīvi (tā, ka to jau var uzskatīt par iekauksanos uzņēmējgribā), rodas korupcijas un negodīgas konkurences riski. Citkārt tā ir pārāk pasīvas. Nereti pašvaldības plānosnās dokumentos definē tūrisma kā vien no prioritātetēm, jo tas labi izklausās. – *Bet kas notiek pēc tam? Vai tiešām rodas publikācija – *privātā sektora sinerģija?* – retoriski jautā profesors. Lai atstītu tūrisma piedāvājumu, jābūt patiesai vēlmei to darīt, kā arī jāizveido veiksmīga pašvaldības un uzņēmēju sadarbība. Runājot par pašu uzņēmēju centieniem atstīsties, Ē. Lingeberziņš teic, ka reģionos, kur viņu aicina skaidrot iedzīvotājus, parasti dzirdo vienu – tie, kuriem jau tā kļājas labi, apzinās nepieciešamību savā produktā investēt, un rezultātā viņiem veicas vēl labāk. Tie, kuri uzņēmāpācību nenāk un sūdzas par pašvaldību un tūristu trūkumu nesezonā, viņaprāt, ir apmierināti ar esošo situāciju. Iespējams, tāpēc, ka tūrisma pakalpojumi viņiem ir vien blakusnodarbošanās. Šādā gadījumā nevēlēšanās investēt un inovēt ir pamatota.**

– Eiropas prakse rāda, ka tūrisms var pastāvēt arī šajā laikā un turpināt attīstīties. Viss, kas nepieciešams, ir darbs tādos apstākļos, kādi tie ir, – noslēgumā teic sarunbiedrs.

zari. Latvijas Viesnīcu un restorānu asociācija septembra beigās pāudusi, ka šī gada septīnos mēnešos naktsmitņu noslogojums Latvijā ir par 21,5% zemāks nekā 2020. gadā, bet Rīgā situācija ir dramatiskāka – par 32,8% zemāka noslodze, salīdzinot ar to pašu periodu pērn. Lidzīgu tendenci uzrāda arī ēdināšanās sektors – šī gada pirmajos septīnos mēnešos vērojams vidēji 25% apgrozījuma kritums salīdzinājumā ar analogo periodu 2020. gadā. Saskaņā ar CSP datiem šī gada otrā ceturksnā beigās Rīgā bija 72 naktsmītnes, pērn šajā periodā 83, bet 2019. gadā – 135.

